

DRŽAVA BLAGOSTANJA

Nataša Zrilić
 Ekonomski fakultet
 Rijeka, 1992.

Država blagostanja i kriza koja ju je zahvatila posljednje dvije decenije veoma je eksploatirana tema na Zapadu. U nas su, međutim, iznimne publikacije i tekstovi koji se time bave. Radi toga vrijedi upozoriti na ovu knjigu Nataše Zrilić s Ekonomskog fakulteta u Rijeci.

Pored veoma kratkog uvoda, rezimirajućeg zaključka te bibliografije, knjiga se sastoji od četiri poglavlja.

U prvom poglavlju govori se o obilježjima "ekonomike blagostanja". Autorica se bavi samim pojmom blagostanja, značenjem ekonomike blagostanja, razvojem i tretmanom ekonomike blagostanja u ekonomskoj teoriji od Bentama i Smitha preko Marshalla i Pigoua do neomarksista, kao što je Gough, i neoliberala, teoretičara "novih prava", kao što su Hayek i Friedmann. Autorica upozorava na dugu historiju i danas aktualne rasprave o tome je li bolje imati "manje države i više tržišta", ili je pak za društvo korisnije imati "više države a manje tržišta". Unutar te dihotomije danas se kreću rasprave o državi blagostanja.

Drugo poglavlje upravo se bavi državom blagostanja kao specifičnim oblikom državne intervencije. Država blagostanja u zapadnom se svijetu pojavila u prvoj polovini 20. stoljeća nakon velikih kolektivnih katastrofa kao što su prvi i drugi svjetski rat te ekonomska kriza dvadesetih i tridesetih godina. Pokazalo se da država, da bi izbjegla velike socijalne nedaće, mora preuzeti regulatornu ulogu, pa tako suziti djelovanje tržišta i njegove negativne posljedice. Država preuzima zadatak da osigura glavne rizike kojima su izloženi građani (nezaposlenost, bolest, starost, smrt), da pomogne siromašnima koji su "izbačeni" iz društva, da utječe na reprodukciju stanovništva (pomoć porodici). Svoje zlatno doba država blagostanja doživljava prva tri desetljeća nakon rata, kada su osjetno porasli njeni izdaci. Međutim, gospodarska recesija 70-tih godina, nova tehnološka revolucija, fiskalna kriza države te niz drugih faktora doveli su do snažnih osporavanja države blagostanja i reduciranja izdataka koje je ona trošila. Danas

ima malo zagovornika širenja države blagostanja, pa se sve više govori o "društvu blagostanja", odnosno civilnom društvu koje preuzima funkcije paternalističke države. Uostalom, ideje neoliberalizma praktično su pobijedile u obliku tačerizma i reganizma i utrle su put velikom preispitivanju države blagostanja u zapadnom svijetu.

Treće poglavlje posvećeno je državi blagostanja u tri zapadne zemlje: Švedskoj, Velikoj Britaniji i SAD. Radi se o tri različita modela državne intervencije u raspodjeli socijalnog blagostanja. Ovdje nalazimo vrijednih podataka o standardu stanovništva, opterećenju privrede, porezima, javnoj potrošnji, transfersnim davanjima, siromaštvu. Autorica pokušava upozoriti na uzroke nastanka socijalne politike u svakoj od tih zemalja. Tako dospijeva do osnovnih nacionalnih vrijednosti, do filozofije svakog od tih društava. Američki individualizam, proizišao iz filozofije "igrača na sreću", konfrontiran je švedskom solidarizmu koji označava historijski konsenzus socijalnih klasa oko raspodjele nacionalnog bogatstva.

Četvrto poglavlje bavi se utjecajem države blagostanja na ekonomsku strukturu društva. Ovdje autorica analizira utjecaj nove tehnološke revolucije na ravnotežu rada, države i kapitala. U skladu s koncepcijom "megatrendova", kako ih zamišlja J. Naisbitt, ona vidi kraj državnog intervencionizma koji potkopavaju fiskalna decentralizacija, socijalna individualizacija i ekonomska privatizacija. U ovom poglavlju prepoznajemo neke ključne ideje našeg uglednog ekonomista A. Dragičevića, koji se najviše u nas bavio posljedicama tehnološke revolucije.

Na kraju treba reći da je dobro što se u nas pojavila ova knjiga o državi blagostanja. Ona omogućava prvo upoznavanje s velikim kontraverzama koje prate razvoj državne intervencije u raspodjeli nacionalnog bogatstva i pomoći ugroženim socijalnim slojevima. No knjiga ima i neke manjkavosti. Prije svega u njoj nije jasno izvedena distinkcija između "ekonomike blagostanja" i "države blagostanja", pa se ponekad čini da autorica poistovjećuje ta dva pojma, koji ne znače isto. Nadalje, čini nam se da nisu dovoljno objašnjeni korijeni države blagostanja koji sežu u 19. stoljeće ili početak 20. stoljeća (npr. Bismarckovi zakoni, danski socijalni kompromis agrarne i

urbane klase, fabijanski pokret u Engleskoj, reforme L. Georgea). Nadalje, za razlikovanje modela države blagostanja svakako bi bilo korisno govoriti o njemačkom iskustvu (tzv. bismarckovski korporativistički model koji je najjači utjecaj - posredstvom Austrije - imao u našim krajevima).

I ti nedostaci knjige govore da je autorica, a za to joj treba odati priznanje, otvorila veliku temu o socijalnoj državi i njenim dometima. Svakodnevno smo svjedoci koliko je to važno za našu zemlju koja se suočava s ogromnim socijalnim problemima.

Vlado Puljiz

THE LIMITS OF SOCIAL POLICY

Nathan Glazer

Cambridge/Mass, Harvard University Press, 1988.

Nathan Glazer je profesor "obrazovanja (education) i sociologije" na Harvardskom sveučilištu i jedan od vodećih stručnjaka na području socijalne politike u SAD.

Ova je knjiga posvećena pitanju što učiniti u protuslovlje između stalno sve akutnijih socijalnih problema u SAD i izraženog raspoloženja skepticizma prema mjerama socijalne politike koje je uzelo maha u doba predsjednikovanja Ronalda Reagana (1981-1988). Pod socijalnom politikom razumije se u SAD ukupnost mjera, u prvom redu državnih, koje su usmjerene na osiguranje ljudi od općih rizika života: starost, bolest, invalidnost, gubitak hranitelja, nezaposlenost, odnosno na pomaganje ljudima koji iz bilo kojeg razloga nisu u stanju sami izaći na kraj s egzistencijalnim problemima pred koje ih je život postavio. Prva kategorija obuhvaća socijalno osiguranje: starosno, invalidsko, obiteljsko, zdravstveno, nezaposleničko, dječji doplatak, a druga socijalnu zaštitu: pomoć obiteljima s nejakom djecom, pomoć slijepima, opća socijalna pomoć, te posebne programe kao što su bonovi za hranu, subvencije stanarine, pomoć za snažnije troškova energenata, obrazovanje i radno kvalificiranje nezaposlenih i siromašnih, stipendije studentima, organizacija lokalnih zajednica (community organization) i dr.

Prvo poglavlje, *Granice socijalne politike*, sažima čitavu knjigu unaprijed. Šezdesetih i sedamdesetih godina programi socijalne politike, a osobito programi socijalne zaštite, naglo su se širili. Dok je 1955. godine od tisuću američkih obitelji 30 primalo socijalnu pomoć, već do 1969. taj se broj popeo na dvostruko (str. 9). U isto se vrijeme, međutim, već pojavljuju kritike tog širenja koje upozoravaju: širenje socijalne pomoći potkopava tradicionalne strukture društvene solidarnosti - obitelj, susjedstvo, lokalna zajednica, dobrovoljna udruženja; ono stvara nova očekivanja u pogledu izjednačavanja i nove zahtjeve prema državnim davanjima i uslugama; ono dovodi do profesionalizacije i birokratizacije struktura koje tu pomoć dijele; naše poznavanje uzročno-posljedičnih veza na tome području nije dovoljno da bismo mogli predvidjeti stvarne posljedice socijalnopolitičkih programa. Stoga se preporučuje, ako se već ne možemo vratiti natrag na društvene odnose tradicionalne solidarnosti, nemojmo barem našim mjerama pridonositi eroziji još postojećih takvih struktura i nastojmo po mogućnosti stvarati nove. Čuvajmo vrijednosti rada i obitelji. Ronald Reagan, koji je nastupio na funkciju predsjednika SAD u siječnju 1981. i njegova uprava idu otprilike u tom smjeru.

Drugo poglavlje, *Reformiranje američke obitelji pod socijalnom zaštitom 1969-1981.*, bavi se posebnim oblikom socijalne zaštite koji se zove "pomoć obiteljima s nejakom djecom" (aid to families with dependent children). Taj je oblik pomoći uveden još 1935. zajedno s čitavim Roosveltovim programom socijalne sigurnosti, kao više-manje privremena mjera. Očekivalo se da će se taj program smanjivati usporedo s razvojem programa socijalnog osiguranja koji će obiteljskim i mirovinskim osiguranjem obuhvatiti većinu korisnika ove pomoći. Dogodilo se, međutim, obratno. Broj korisnika te pomoći neprestano je strmo rastao, osobito crnačkih obitelji u kojim je otac napustio obitelj: između 1971. i 1981. smanjio se broj obitelji s oba roditelja među bijelim stanovništvom od 88% na 85%, a među crnim od 66% na 54%; broj izvanbračne djece porastao je kod bijelih od 6% na 9% svih poroda, a kod crnih od 41% na 55%. Dva programa koja su trebala ispraviti to stanje, 1969. i 1977. godine, nisu bitno izmijenila situaciju.

Treće poglavlje, *Socijalna politika Reaganove uprave*, opisuje kako je, pod utjecajem kon-